

Bog gorućeg grma

(Izlazak 3)

Bog je jedan. Ovo je središnja istina svih monoteističkih religija – židovstva, kršćanstva i islama. Iako se doživljaji Boga donekle razlikuju u tim vjerskim sredinama, sličnosti su daleko izraženije.¹ Za Židove je to Bog Abrahama, Izaka i Jakova koji je Stvoritelj i Izbavitelj iz egipatskog ropstva te Darivatelj Obećane zemlje. Za Muslimane je to Alah, ime izvedeno iz arapskog jezika, a znači “jedan jedini Bog”. Alah je Stvoritelj i nestvoren, svemoguć i milosrdan, koji je preko poslanika Muhameda slao objave ljudima. Muslimani poštuju Abrahama, Izaka, Jakova i Mojsija, zajedno sa Židovima, ali i Isusa kao proroka. U muslimanskim sredinama i kršćani nazivaju Boga Alahom. Kršćani pak vjeruju u jednoga i jedincatoga Boga, kao i Židovi i Muslimani, ali Boga koji se najpotpunije objavljuje u povijesnom Isusu Kristu i u djelovanju Svetoga Duha. Riječ je o Trojednom Bogu ili Svetom Trojstvu. Judaističko razumijevanje jednoga Boga na pluralistički način nije strano Bibliji Staroga zavjeta,² dok kršćani, budući da su “izrasli” iz judaizma, štiju Boga Abrahama, Izaka i Jakova, a u Mesiji Isusu i Svetom Duhu otkrivaju i prepoznaju istoga Boga.

Neki već spomenuti opisi Boga, kao i sam naslov *Trojedni Bog* zvuče nesvakidašnje. U književnosti se ta stilska figura naziva oksimoron, ili spajanje dvaju

nespojivih pojmova, kao kad kažemo *kvadratni krug*. Izgleda složeno, ali u određenom smislu to je i za očekivati, jer čovjeku nije jednostavno opisivati Boga. Jedino što nam preostaje jest služiti se analogijama u kojima uspoređujemo nepoznato s poznatim, pa kažemo: Bog je Otac, ali to ne znači da je On sa svojom suprugom imao djecu, ili da je muškoga roda. Analogije u ovoj funkciji imaju svoja ograničenja, jer opisujemo stvarnost koja se otima našim mogućnostima shvaćanja.³

Stoga je u daljem razmatranju ovog predmeta od presudne važnosti imati na umu sljedeće spoznajne okvire:

1. Iako smo kao ljudi kruna Božjeg stvaranja, kad progovaramo o Bogu uvijek se mora jasno očitovati nužna odvojenost ljudskog od božanskog. “Jer misli vaše nisu moje misli i puti moji nisu vaši puti, riječ je Jahvina. Visoko je iznad zemlje nebo, tako su puti moji iznad vaših putova, i misli moje iznad vaših misli.” (Izaija 55,8.9) Za nas je neprihvatljiva tvrdnja da tri mogu biti jedan i da ova pluralnost ne ugrožava jedinstvo, ali to smo mi – stvorenja koja promišljaju o Stvoritelju. Gledano s Božjeg stajališta, ta “matematika” je prihvatljiva i sve je u redu, jer su Božje misli iznad naših.

2. Tajnovitost i nedokučivost uzvišenog Boga ne mora biti izvor nesigurnosti, jer je riječ o obilježjima

Onoga koji nas nadmašuje ne samo mudrošću, snagom i trajanjem, već i ljubavlju, toplinom i nezasluženom naklonošću. Koliko nas zadivljuje pogled u nebo (Psalam 19), toliko nas zapanjuje i Isusova molitva za Njegove ubojice: “Oče, oprosti im, ne znaju što čine!” (Luka 23,34) kao i izravni poziv: “Ljubite svoje neprijatelje, dobro činite svojim mrziteljima, blagoslivljajte one koji vas proklinju, molite za one koji vas zlostavljaju.” (Luka 6,27.28) Ono što je nama nezamislivo i neprihvatljivo, Bog s lakoćom ostvaruje.

3. Vrijednosti dviju stvarnosti, zemaljske i nebeske, doživljavamo kao nevjerojatno proturječne, paradoksi, iako se one prožimaju, nadopunjuju i čine nešto novo, nevideno i iznimno – jednu, božansku stvarnost. Čini se da je sve nekako postavljeno naglavce, rekli bismo besmisleno: mali su veliki; slabi su jaki; zadnji su prvi; blagoslovi pripadaju siromašnima, žalosnima, gladnima i progonjenima, a ne suprotno. (Matej 5,2-12) Takvi se paradoksi najbolje i jedino ispravno razumiju ne u analitičkim filozofskim promišljanjima, već u stvarnom životu usmjerenom prema božanskoj stvarnosti koja se očituje u Isusovom životu.

Stječe se dojam da u ovako postavljenim okvirima ništa ne funkcionira

uobičajeno – tu važe neka druga pravila. Očito se približavamo ili neopisivom neredu, ili zadržavajućem skladu koji nam je nedovoljno poznat, ali koji vlada u audijenciji kod Vladara svega. Mojsije je dobio uputu kako se u tim prilikama ponašati: “Ne prilazi ovamo!” – reče. ‘Izuj obuću s nogu! Jer mjesto na kojem stojiš sveto je tlo.’” (Izlazak 3,5) Mojsije je skinuo svoju obuću u znak uvažavanja Boga s kojim se susreo. Dobro bi bilo slijediti Mojsijev primjer kad promišljamo i zaključujemo o Bogu.

Mojsijev susret s Bogom

Mojsijev doživljaj kod gorućeg grma može poslužiti kao osnovna smjernica u shvaćanju Trojednog Boga. Prema biblijskom opisu (Izlazak 3,5), Bog je inzistirao na razmaku između sebe i Mojsija. Tražio je da Mojsije skinu svoju obuću, iako se nije nalazio u nekom posvećenom hramu, ili džamiji, već na bezimenom pustinjском obronku koji je Bog proglasio svetim mjestom ili prostorom koji pripada samo Njemu. Bez imalo dvojbe Mojsije je shvatio da stoji pred vječnim, velikim i silnim Bogom. Pritom je Bog razgovarao s Mojsijem bez prevoditelja, jezikom koji Mojsije razumije. Štoviše, tog neuspjelog egipatskog državnika, koji je tada bio samo pastir, Bog imenuje svojim suradnikom i kaže mu: “Zato, hajde! Ja te šaljem faraonu da izbaviš narod moj, Izraelce, iz Egipta.” (Izlazak 3,10) Ovaj događaj zapisan na najranijim stranicama Biblije jasno govori o naravi spoznaje o Bogu, kao i o Božjem odnosu prema čovjeku, i obrnuto. Rečeno na teološki način, spoznaja o Bogu se bavi transcendentnim i imanentnim Bogom, Bogom koji je drukčiji od nas; ali i bliskim, neposrednim Bogom koji je u vezi s čovjekom te na osoban način komunicira sa svakim pojedincem.

U takvoj se dvoznačnosti ostvaruje susret s Bogom u promišljanju o Njemu i u osobnom iskustvu s Njim. Kad pokušamo otkloniti tu “napetost” i biti “jasniji i jednostavniji” naglašavanjem Božje transcendentnosti nasuprot imanentnosti ili obrnuto, nastupaju problemi. Našem je umu i iskustvu strano tvrditi da netko može biti i blizu i daleko, da je netko dokučiv i nedokučiv, i zato se lako opredjelujemo za jednu od mogućnosti na račun druge.

Povijest kršćanske teologije zorno ilustrira nastojanja da se ukloni ova napetost između nesagledivog i bliskog Boga. Rezultat su još i danas prisutne iskrivljene tvrdnje o Bogu, koje su zasnovane ili na izvanbiblijskoj građi ili na pogrešnom čitanju Biblije.

Pod utjecajem grčke epikurejske škole neki su kršćani govorili o Bogu kao “odsutnom Gospodaru” koji je impresivno

zamislilo i stvorio svijet, ali se onda udaljio od njega i sada se bavi nečim drugim. Takav Bog je uspostavio savršene prirodne zakone da održavaju sklad u prirodi da se On ne bi trebao baviti svijetom. Nadnaravna uključivanja u stvarnost našeg svijeta (čuda) nisu moguća niti potrebna. Ovako su naučavali deisti, a na njihovim postavkama danas živi evolucionistička misao o postanku svijeta i svemira. “Za proučavanje prirode nije potreban Bog, već bolji instrumenti i alati za znanstveni rad”, kažu oni. Richard Rice adekvatno zaključuje: “Deistički je Bog potpuno transcendentan, dok je panteistički Bog potpuno imanentan. ... Svako ovo gledište ističe jednu odliku na račun druge. Nasuprot tome, kršćanska vjera pripisuje Bogu obje odlike. ... Za ovo gledište o Bogu često se koristi izraz ‘teizam’.”⁴ Panteizam pak odlazi u drugu krajnost i poistovjećuje Boga i prirodu – inzistira na Bogu koji je blizu. Bog je pokretačka sila koja održava sveobuhvatnu stvarnost. Ako je Bog isto što i priroda, Njegov odnos prema čovjeku ne može biti osoban. Osim toga, ako je Bog “sve u svemu”, onda je On izvor i zla i dobra – što je prvorazredni apsurd.

Dokle god postoji to sveto tlo na kojem se nalazi samo Bog, ali Bog koji skrbi za čovjeka i pazi ga kao “zjenicu svoga oka” (Ponovljeni zakon 32,10), čovjek je siguran i zbrinut, jer je blizak Onomu koji sve nadmašuje svojom snagom i dubinom svoje ljubavi. Stoga i opisi Božjih odlika i atributa moraju zadržati tu “napetost” ili neshvatljivost, jer je riječ o Bogu. “Nemoguće je našim ljudskim, promjenjivim i ograničenim razumom potpuno shvatiti stvarnost Božjeg postojanja. Čak i kad se zasniva na biblijskim činjenicama, svaka ljudska tvrdnja o savršenom razumijevanju Boga, u konačnoj analizi, odgovara ne živom, beskonačnom Bogu, već prije bogu kojega smo stvorili u vlastitoj mašti.”⁵ Fernando Canale dalje proširuje ovu ocjenu ljudskih umnih ograničenja: “Manjkavost razumijevanja našeg procesa razmišljanja u odnosu na Boga kao predmet istraživanja ne uočava se samo kad otkrijemo kako je nama nemoguće spoznati Boga bez Njegova samootkrivenja (Job 11,7), već i kad shvatimo ograničenost našeg razumijevanja onoga što je otkriveno. Takva ograničenja nisu samo posljedica naše grešne naravi, već su uglavnom uzrokovana samom naravi Boga, jer ‘nedokučiva je veličina njegova’ (Psalam 145,3).”⁶

Još se jedna pouka nalazi u Mojsijevom razgovoru s Bogom kod gorućeg grma. Bog se objavljuje čovjeku. On je u potrazi za čovjekom. Na Božju inicijativu ostvaren je susret s Mojsijem. Bog je imao glavnu riječ u razgovoru. Mojsije je uglavnom isticao svoju nedostatnost za poslanje na koje ga Bog

poziva. (Vidi Postanak 3) Predmet Božje samoobjave čovjeku je širok i zanimljiv, ali spomenimo ovdje samo najvažnije: Bog se objavljuje općenito u prirodi, povijesno u stvarnim događajima opisanim u Bibliji, i osobno u Isusu Kristu. Čini se da čovjek u tom procesu komunikacije redovito teško shvaća, slabo čuje, jasno ne vidi, brzo zaboravlja i sklon je scenarijima koji su sačinjeni izvan izvora Božje objave. U daljem promišljanju dobro je imati na umu ovu čovjekovu naivnost kad na temelju svojih podataka, filozofije te logike svojega iskustva nastoji biti pametniji od Boga i Njegove objave. Za kršćane je nauk o Bogu “biblijski”. Bog se objavljuje i kroz prirodu našeg planeta i nesagledivi svemir, ali Stari i Novi zavjet, ili Sveto pismo, predstavlja jedinstveni, povijesni, pisani uvid u Božju osobnu objavu čovjeku koja je informativna i normativna – opisuje izvornu stvarnost i poziva da u njoj sudjelujemo.

Pri promišljanju o Trojednom Bogu na osnovi Svetog pisma, prijeko je potrebno postavljati pitanja na koja Biblija odgovara – dakle poštivati *biblijski* kontekst. O tome raspravljamo u sljedećem nastavku.

Dr. sc. Dragutin Matak
Adventistički teološki fakultet

¹ “Više sam obuzet sličnostima u kršćanskom i islamskom razumijevanju božanske i ljudske ljubavi, nego razlikama.” Miroslav Volf, *Allah*, Harper One, New York, 2011., 183.

² Razloge za ovu tvrdnju navest ćemo u jednom od sljedećih nastavaka.

³ “Osobe ili društvene uloge, koje su uglavnom preuzete iz seoskog svijeta starog Bliskog istoka, smatrane [su] prikladnim modelima za razumijevanje božanskog djelovanja ili osobnosti. Jedna takva analogija je ona s ocem. No, iskaz da je ‘otac u starom izraelskom društvu prikladan model za razumijevanje Boga’ nije jednak iskazu ‘Bog je muško’, ili, ‘Bog je ograničen kulturnim parametrima staroga Izraela’. ... Bogu ne treba pridodavati niti muški niti ženski rod. Jer rod je atribut stvorenoga svijeta za kojega se ne može pretpostaviti da izravno korespondira s nekim sličnim polaritetom koji bi se nalazio u Bogu Stvoritelju.” (Alister E. McGrath, *Uvod u kršćansku teologiju*, Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik, Zagreb i Ex libris, Rijeka, 2006., 267.)

⁴ Richard Rice, *Uvod u kršćansku teologiju*, Adventistički teološki fakultet, Marševac, 1987., 76,77.

⁵ Fernando L. Canale, “Nauk o Bogu”, *Biblijski pogledi*, sv. 8, br. 1–2 (2000.): 120.

⁶ Isto.